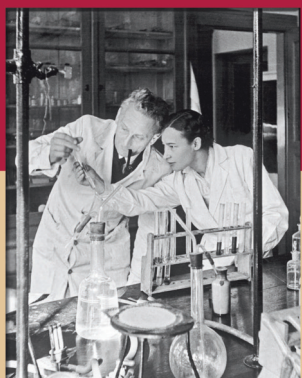

Hargittai Magdolna

NŐK A TUDOMÁNYBAN HATÁROK NÉLKÜL

Akiknek sikerült

Hargittai Magdolnával beszélget Fejes Imre

Hargittai Magdolna

Nők a tudományban határok nélkül

Akadémiai Kiadó, 2015, 4200 Ft

Sok csapda van abban, hogy egy nőből kutató, tudós vagy akár Nobel-díjas legyen vagy lehesen. Hargittai Magdolna, az ismert tudós és író legújabb könyve, a *Nők a tudományban - Határok nélkül* címmel arról is szól, hogyan győzték le sokan ezeket az akadályokat. Miért fontos ez a könyv?

Az egészet elsősorban azért írtam, hogy példaképeket állítsak azoknak a fiatal nőknek, akik érdeklődnek a természettudományos szakmák iránt, de esetleg megriadnak, mert látják, hogy a társadalomban még most is van egy olyan hozzáállás, hogy bizonyos szakmák nem valók nőknek. Például ilyen a mérnöki szakma vagy a fizikusé. Úgy érzem, hogy bemutatva azokat, akik sikereket értek el a különböző természettudományos szakmákban, példaképeket nyújtunk ezeknek a fiataloknak; bizonyítva, hogy nők is lehetnek sikeresek a tudományokban és érdemes megpróbálni.

Körülbelül 60-70 beszélgetést rögzítettem négy kontinens 15 országában. Ezt azért is fontos hangsúlyozni mert nagyon különböző környezetekben is hasonló problémák merültek fel. Ez a határok nélkül egyik jelentése. A másik a diszciplináris határok – vajjon mennyire más problémákkal találkozunk a kémikusok, fizikusok, orvosbiológusok, vagy éppen a műszaki tudományok művelői. Ebben a vonatkozásban is sok hasonlóságot tapasztaltam. A beszélgetések során érdeklődtem a tudományos munkájukról, indulásukról, családjukról, és arról is, tapasztaltak-e valaha diszkriminációt. Legtöbbjük igen. A könyv többségében ma is élő tudósokról szól, de szerepel benne néhány korábbi időszak nagy alakja is, akik nélkül hiányérzetünk lehetett volna és akikről – kutatásokkal sikerült eddig ismeretlen érdekességeket felderítenem.

Mi volt közös ebben a saját pályáján tapasztaltakkal?

A munkahelyemen nem éreztem diszkriminációt. Azt is csak sokára vettem észre, hogy a nők hátrányban vannak a férfiakkal szemben. Amikor egyetemre jártam, nagyjából ugyanannyi volt az én szakomon a fiú és a lány. Ugyanakkor, a tanárok között nem volt egyetlen női professzor sem. Annak idején ez nem tudatosult bennem, a tanulással, majd a szakmámmal voltam elfoglalva. Akkor figyeltem fel a nők alulreprezentáltságára a tudományos pályákon, amikor a férjem egy interjú projektet indított, amelybe én is bekapcsolódtam. Hat kötetben jelentek meg ezek az interjúk egy rangos londoni kiadónál és csak fokozatosan tűnt fel, hogy alig van nő a megkeresett tudósok között. Akkor vettem csak észre, hogy nagyon kevés nő van a tudományos ranglétra magasabb fokain.

Akkor ez társadalmi probléma?

Ez egy komoly társadalmi probléma és messze nem csak a tudományos életben. Elég körül nézni a magyar politikusok között, a parlamentben, mennyire alulreprezentáltak a nők. Ez nemcsak ma-

gyar sajátosság, de a fejlettebb társadalmak egyre jobban figyelnek erre a problémára. Vannak országok, ahol tanszékek, kutatások foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Már nemcsak Amerikában kutatják ezt, hanem az Európai Uniónak is vannak ilyen projektjei. Hiszen a népességnek legalább a fele nő. Vannak területek, ahol a nők indokolatlanul alulreprezentáltak, és az különösen elfogadhatatlan, hogy a tudomány felsőbb berkeiben is ez így legyen. A szakmai rész csak az egyik vonatkozása a problémának. Ettől nem független, hogy a tudományos-egyetemi életben is milyen ritkán és nehezen lesz nő dékán vagy rektor, kutatóintézeti igazgató, akadémiai tisztségviselő. Az Egyesült Államokban már a rektorok 20-25%-a nő, míg Európában alig 10%. Nagy a szórás, mert például a skandináv államok messze előrébb járnak, Svédországban, Norvégiában vagy éppen Írországban már 30-40 %-os, míg a legutóbbi EU-s kutatásban (ezek 2013-as adatok) kiderült, hogy Cipruson és Magyarországon egyetlen egyetemet sem vezet nő. Ez azóta Magyarországon szerencsére valamelyest megváltozott. Ugyanakkor nem szabad ezeket a számokat abszolút mércének tekinteni, mert például Törökországban messze az európai átlag fölötti számban vannak női egyetemi rektorok, de ott ebben az is benne van, hogy az akadémiai-egyetemi szegmens a társadalomban nem a legmagasabbra értékelték közé tartozik.

Van változás?

A Nobel-díjas Christiane Nüsslein-Volhard 2001-ben elmesélte, hányféle módon és milyen gyakran érte őt diszkrimináció azért, mert nő. Ma ezt a kérdést már komolyan veszik, és több szinten vizsgálják. Az Európai Bizottság 2003 óta két évente kiad egy részletes jelentést, amelyben minden oldalról megvilágítják a tudományos pályán – az egyetemeken, a kutatóintézetekben és az iparban – dolgozó nők problémáit. A legutóbbi kötet 2013-ban jelent meg. A bevezetésben Máire Geoghegan-Quinn, a kutatásért, innovációért és tudományért felelős biztos azt írja, hogy a nemek közötti egyenlőtlenség, minden erőfeszítés ellenére, még mindig jelentős, és a javulás igen lassú.

Hogy készült a könyv?

Nem pusztán interjúkötetről van szó, de idézek a beszélgetésekből és elsősorban a beszélgetések alapján mutatom be az egyes tudós nők életpályáját. Természetesen szerepelnek a könyvben olyan úttörők is, mint Marie Curie, akivel már nem beszélhettem, de az életpályájuk példaértékű, ezért nem maradhattak ki ebből az összeállításból.

Hogyan legyen vagy lehet sikeres egy kezdő női tudós?

Nincs általános recept. Ez függ a családi körülményektől, a munka jellegétől, a munkahelytől. Természetesen alapprobléma, hogy a családi élet megalapozása, a gyerekszülés pont arra az időszakra esik, amikor a tudományos pályafutást is meg kell alapozni. Például, aki elméleti munkát végez, az esetleg haza tudja vinni a munkáját, ha erre van szükség, egy kísérletes munkával ezt nem lehet megtenni. Az intézményrendszerek óriási segítséget nyújthatnak és ezt nem jótékonykodásként, hanem kötelességként kell, kellene tekinteni. Ha ezt a problémát nem kezeljük, akkor lemondunk a potenciális tudósok feléről. Korunkban a szellemi tevékenység iránt sokkal nagyobb igény van, mint korábban. A társadalom felének kizására ebből önpusztító hatású.

Ön erre az élő példa, hiszen kutató, professzor és két-gyermekes anya.

Tehát mégis megoldható?

Nem könnyű, de lehetséges. Könyvem egésze ad valójában választ erre a kérdésre. Minden szakmában nehéz az indulás, sok a buktató, de sikerülhet. Sok országban jártam és természetesen nem mindenütt egyformán jelentkezik a problémák. Így vannak országok, ahol a tradíciók a nők szerepéről és helyéről a társadalomban még erősen élnek és ott nem feltétlenül könnyű egy fiatal nőnek kutatóvá válnia. De még ott is lehetséges, India és Törökország példák erre.

Ez a könyv azokról szól akiknek sikerült és akik bebizonyították, hogy nők ugyanúgy lehetnek sikeres kutatók, mint a férfiak. Azt azonban nem hallgathatjuk el, hogy az egyenlő sikerhez többnyire nagyobb elszántságra és erősebb akaratra, sokszor még szerencsére is szükség van.